

MURZYŃSKI (58) *ai*

murzyński (56), **morzyński** (2); morzyński *Mymer*¹ (1); murzyński : morzyński *Leop* (5 : 1).

Teksty nie oznaczają ó.

sg *m N* murzyński (3). ◇ *G* murzyński(e)go (4). ◇ *D* murzyński(e)mu (1). ◇ *A* murzyński(e)go (2). ◇ *L* murzyńskim (2). ◇ *f N* murzyńskå (7), murzyńsk(a) (3). ◇ *G* murzyńskiej (15), murzyński (1); -ěj : -i *Leop* (3 : 1); ~ -ěj (1), -(e)j (14). ◇ *D* murzyński(e)j (1). ◇ *L* murzyński(e)j (5). ◇ *n G* murzyński(e)go (1). ◇ *pl N subst* murzyński(e) (5). ◇ *G* murzyńskich (5). ◇ *I f* murzyński(e)mi (1). *n* murzyński(e)mi (1). ◇ *L* murzyńskich (1). ◇ [sg *D n skostn* po murzyńsku.]

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI i XVIII w.

Przymiotnik od „murzyn”:

1. *Od znac.* ‘człowiek o ciemnej skórze, mieszkaniec Afryki’; *Aetiopum HistAl, Vulg; Aetiopieus Mącz* (56) : *A*Etiopicus. *Murziński. Mącz* 5c.

[*Wyrażenie przymikowe:* »po murzyńsku«: *Wolfki Stároftá Krzepicki wyiechał z Kámienice pod Bárány/ miał ośm Trębáčzow dofyć ochędoźnie vbránych po Murzyńfku/ złotem vmálowáni PaprHerby* 199 (*Linde*).]

a. *W funkcji dzierżawczej szeroko pojętej* (49) : *KromRozm II* g4v; *Filip Simoná Czárnoxieżniká/ y podfkárbiego Krolowey Murzyńfkiey ku wierze náwrocił. Leop Act* 8 *arg*; przyiecháła była do niego krolowa Sabá/ drudzy piżą Nichaulá Murzynká Egipfka krolowa álbo Murzyńfka s towarzysftwem wielkim *BielKron* 78; Ale gdy wftýżał krolá Murzyńfkiego ciągnąc ná pomoc krolowi Egipfkiemu/ wrocił fie w ímutku *BielKron* 89v; Przyżly potym do nas dwie Almádye/ to ieft Náwy álbo Lodzie Murzyńfkie *BielKron* 452; ále żadny tłumácž náfz ínimi nie vmiał mowić/ chocia thež rodzaj Murzyńfki był. *BielKron* 452v, 83v; *Mącz* 33b; ten Tomazo zábił brátá rodzonego iednemu z onych Murzyńfkich *Rothmístrzow GórnDworz* Y7v, Bb7 [2 r.]; *RejPos* A4v; *RejPosRozpr* b3v.

W charakterystycznych połączeniach: murzyński(-a)krol (2), krolowa (5).

Wyrażenia: »kraina murzyńska« (1): *S kráin Murzyńfkich ludzye tám fie rozrodzili. LubPs* T3.

»lud murzyński« = *populus Aethiopum Vulg* (3): *Tis ieft pan bog ktoris skaził głowy ímokowe á dales go na kálanie y na iedzenie ludu Murzyńskiemu. WróbŻólt* 73/14, Z5v; *Otho Cudzoziemcy/ y z ítron Thyrfkich/ y lud Murzyńfki/ cí tám byli. Leop Ps* 86/4.

»narody murzyńskie« (1): *Phut od ktorego fá rozmnożone narody Murzyńfkie názwáne Phutym w zachodniey ítronie Afriki przy Mauritaniey StryjKron* 11.

»murzyńskie państwo« (1): *Ptolomeus Egipth niechay rządzi/ [...] Kleoter Murzyńskiego páńftwá niechay pożywa [ethyopum dominio potiatur]. HistAl* N2v.

»murzyńska strona« [*szyk* 1 : 1] (2): *Bowiem Iednorozecz ma tę mocz iż w onych ítronach murzyńskich gdzie póspolicie wody fá iadowite, Iednorozecz rozmacza rog íwoy w wodzie tak iż nie ízkodzi zwirżetam ku picciu. WróbŻólt* 17v; *BielKron* 448.

»murzyńska strona« = *daleki egzotyczny kraj na zachodzie* (1): *Iął Tytan łápác íwoie złotonogie konie/ Co bofką trawę iádly przy Murzyńfkiey ítronie. KmitaSpit* B3.

Zestawienia: n-loc »Indyja Murzyńska« (1): Gijan [...] ma fwe kroleństwa ná południe w Afryce/ nie w Azyey iáko drudzy mniamáją/ niewiedząc iż dwoya Indyja/ iedná w Azyey/ druga w Afryce Murzyńka *BielKron* 462.

»Murzyńska Ziemia, Murzyńskie Ziemie« = *Aethiopia Mymer*¹, *Mymer*², *Mącz*, *Cn*; *Mauritania Cn* [szyk 23 : 2] (21 : 4); *Mymer*¹ 32; Ten kamień podług wiele doctorow: bywa znalezion w Murzyńskiey ziemi, y niekiedy w Tyru przy piałkoch morzkich. *FalZioł* IV 53d, IV 51b; *WróbŻołt* V, 67/32; *Mymer*² 34; *RejPs* 99, 105; *HistAl* A2; Swyęty Máthuřz odchodząc do Murzyńskiey żyemye/ napirwey nápiřał żydom ich yęzykyem Ewányelią *KromRozm II* cv; *LubPs* P6; *Leop* *B2, 3. *Esdr* 5/1; á będye pánował [*Dariusz*] od Indyey aż do Murzyńskiey zymie álbo Afryki. *BielKron* 115v; Potym obroćiliřmy fie do Etyopiey/ tho ieřt do Murzyńskiey zymie *BielKron* 449, 88v, 114v, 139v, 144, 270v (8); Saba, civita Aetiopiae, Miářto murzyńskiey zymie *Mącz* 362c, 5c, 509b; *WujJud* 121.

Szereg: »murzyński to jest pogański« (1): Iuř teraz lud křeřciański ktori pořzedł z ludu murzyńskie⁸⁰, to iet pogańskiego, kářa řmoku piekielnego gdy fie řprzeciwia pokuřam iego. *WróbŻołt* Z5v.

Przen: Czarny, diabelski (1) : (*marg*) V złych ányeli. (–) Wnet teř z áwždy będa mieć dořyc fwych ányořow. Lecř s koru Murzyńkiego/ á w řzpetney pořtáwie/ Nie radbych s tym ányořem byř ná řadney řpráwie. *RejWiz* 173.

b. *Znajdujący się tam gdzie mieszkają murzyni; południowy, tropikalny* (6) : Bledá zymie ćieniowi řkrzydelnemu kthora ieřth z á rzekámi Murzyńkiei [flumina *Aethiopiae*] *Leop Is* 18/1; Któře [rymy] od vmářzłęgo morzá imię twoie [miřořci] Rozniořły aż do brzegu Murzyńskiey gránice/ Gdzie wieczny znóy pánuie/ y wieczné ćieplice *KochFr* 95.

Zestawienia: n-loc »Murzyński Ocean« = *Ocean Atlantycki* [szyk 2 : 1] (3): A w tym káćie ná południe aż do Oceaná Murzyńkiego/ dzierży kroleřtw ná řzęřdzieřiąth Pop Ian *BielKron* 271, 461v [2 r.].

bot. »trzcina murzyńska« = *tatarak*; *Acorus calamus* L. (*Rost*); rořlina z rodziny obrazkowatych (*Araceae*), któřej aromatyczne kłáczce uřywane jest obecnie w przemyřle spořyzycznym i perfumeryjnym (1): Náberz řobie wonnych rzeczy: [...] y trzciny Murzyńkie wonney [*calami*; tátářskiego ziele *WujBib*] kthorą Káliámem zową *Leop Ex* 30/23.

2. *Od znac.* 'chrześcijanin kořcioła etiopskiego w obrzádku koptyjskim' (2) :

Wyrażenia: »murzyńska msza« = *msza řw. w obrzádku koptyjskim* (1): Ieřt piřána Mřza Iákubá ř. ktori byř w Hieruzalem: ieřt Mřza ř. Bázylego y Chryřořtomá/ ktorzy byli w Grecyey: ieřt *Aethyopica*, to ieřt Murzyńka Mřza *ReszPrz* 20.

»zbor, [kořcioł] murzyński« (1): Dámázowi papyřęzowi/ á nawyřřřřemu wřřech biřkupow biřkupowi/ Steffan Arcybikup zboru Murzyńskiego/ y wřřřřřřcy biřkupi z trzech zborow álbo Concilii Afryckeye kráiny Gdzye mu ták piřřá ći biřkupi *KromRozm III* P3v; [iř poczáwřzy od czářow Apořořłkich/ po wřřřřřřkich kořciolech/ ták Greckich iáko y Láćińřkich/ y Ormiáńřkich/ y Murzyńřkich/ Mřza řwięta bywála z áwřze *WujPosřw* 1584 ++v].

Synonimy: **1.b. zest.** »trzcina murzyńska«: *kalam*, »tatarskie ziele«.

Cf MURZYNI

